

ks. Zbigniew Gaczyński

‘Sakrament posługi apostołskiej’ w Katechizmie Kościoła Katolickiego

Katechizmowy wykład o sakramencie święceń zawarty jest w jego drugiej sakramentalnej części, traktującej o celebracji misterium chrześcijańskiego. Katechizm zalicza sakrament święceń wraz z sakramentem małżeństwa do grupy sakramentów nazwanych ‘sakramentami w służbie komunii’. Pojęcie ‘komunii’, tak często używane w teologii posoborowej, tym razem połączyło ze sobą osoby przyjmujące święcenia kapłańskie oraz osoby przyjmujące sakrament małżeństwa, które we wcześniejszej teologii były nawet przeciwstawiane sobie¹. Dwa wspomniane sakramenty pomagają, na dwóch różnych drogach życia, realizować powszechne powołanie do świętości. Katechizm łącząc je przedstawia ich wspólny cel, jakim jest zbawienie innych. „Dwa inne sakramenty: święceń (kapłaństwo) i małżeństwo są nastawione na zbawienie innych ludzi. Przez służbę innym przyczyniają się także do zbawienia osobistego. Udzielają one szczególnego powołania w Kościele i służą budowaniu Ludu Bożego” (KKK 1534). Jako nowość należy uznać ujęcia tych dwu sakramentów w określenie ich funkcji w Kościele pojęciami ‘służby’. Ten służebny charakter obu sakramentów ma swoje ostateczne źródło w Jezusie, który przyszedł nie po to, by Jemu służyło, lecz aby sam służył innym: „Syn Człowieczy nie przyszedł, aby mu służyło, lecz, aby służyć

i dać swoje życie jako okup za wieki” (Mt 20,28)². W ten sposób Dokument czerpie z sakramentologii posoborowej, która akcentuje osobowy charakter sakramentów³.

1. Katechizmowe określenie sakramentu święceń

„Sakrament święceń jest sakramentem, dzięki któremu posłanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, nadal jest spełniane w Kościele aż do końca czasów. Jest to więc sakrament posługi apostołskiej” (KKK 1536). Kapłaństwo służebne, urzędowe jest posługą apostołów. Realizując razem ze wszystkimi współwyznawcami Jezusa Chrystusa kapłaństwo wspólne, spełniali oni jednocześnie swoje szczególne powołanie posługi apostołskiej.

Można było oczekiwać, że Katechizm podejmie próby przedstawienia historycznego rozwoju tego urzędu w Kościele w pierwszych wiekach. Tak się nie stało, jednak istotne jest bezpośrednie powiązanie tej posługi z działalnością Apostołów. Posługa kapłańska jest więc uczestnictwem w uniwersalnym zasięgu misji powierzonej przez Chrystusa apostołom. „W ten sposób szafarz wyświęcony stanowi więź sakramentalną, która łączy czynność liturgiczną z tym, co powiedział i uczynili Apostołowie, a przez nich z tym, co powiedział i uczynił Chrystus

¹ Por. J. Królikowski, *Mały przewodnik po Katechizmie Kościoła Katolickiego*, Poznań 1995, 86.

² Por. A. Zuberbier, *Dlaczego nowy Katechizm?*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1-2 (1994) s. 31-32.

³ Por. Cz.S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 2, Lublin 2003, 594.

– źródło i fundament sakramentów” (KKK 1120).

Katechizm Kościoła Katolickiego określa sakrament kapłaństwa jako sakrament święceń – *ordinatio* (por. KKK 1536-1538) i sam daje odpowiedź, dlaczego tak właśnie go nazywa. *Ordinatio* – święcenie to włączenie do *ordo*, czyli stanu. W Kościele istnieją stany, które tradycja na podstawie Pisma Świętego już od starożytności określa terminem *ordines*. Natomiast „dzisiaj wyraz *ordinatio* jest zarezerwowany dla aktu sakramentalnego, który włącza do stanu biskupów, prezbiterów i diakonów. Jest to coś więcej niż zwykłe wybranie, wyznaczenie, delegacja lub ustanowienie przez wspólnotę. Ten akt sakramentalny udziela daru Ducha Świętego, pozwalającego wykonywać ‘świętą władzę’ (*sacra potestas*), która może pochodzić jedynie od samego Chrystusa, przez Jego Kościół. Święcenia określa się także jako *consecratio*, są bowiem pewnym wyłączeniem i przyjęciem przez samego Chrystusa w służbę Kościołowi” (KKK 1538). „Przyjmujący sakrament święceń zostają konsekrowani, by w imię Chrystusa karmili Kościół słowem i łaską Bożą” (KKK 1535). Mogą być oni nazywani konsekrowanymi, gdyż Chrystus czyni ich uczestnikami swojej konsekracji⁴.

Warto zaznaczyć, że Katechizm nie przedstawia w sposób scholastyczny nauki o materii i formie sakramentu święceń. Nie ma również wskazania, które słowa w modlitwach święceń należą do istoty sakramentu. Liturgia święceń została potraktowana jako jedna całość.

„Istotny obrzęd sakramentu święceń dla wszystkich trzech stopni stanowi włożenie rąk przez biskupa na głowę wyświęcanego, a także specjalna modlitwa konsekracyjna, będąca prośbą do Boga o wylanie Ducha Świętego i udzielenie Jego darów dostosowanych do posługi, do której kandydat jest wyświęcany” (KKK 1573).

Bazując na wykładni Soboru Watykańskiego II, ukazuje sakrament święceń, jako będący czymś z natury różnym od powszechnego kapłaństwa ochrzczonych⁵. „Kapłaństwo urzędowe różni się istotowo od wspólnego kapłaństwa wiernych, ponieważ udziela świętej władzy w służbie wiernych” (KKK 1592).

2. Trzy stopnie sakramentu święceń

W Katechizmie znajdziemy opisaną na Soborze Watykańskim II naukę o trzech stopniach uczestniczenia przez sakrament święceń w postannictwie Jezusa Chrystusa. Jednocześnie zostaje ukazane zróżnicowanie tej posługi na posługę kapłańską, biskupów i prezbiterów oraz posługę wspomagających ich diakonów⁶. Każdy z trzech stopni uczestnictwa w sakramencie święceń Katechizm prezentuje w wyodrębniony sposób.

Pierwszym stopniem sakramentu święceń jest posługa biskupa. „Wśród tych rozmaitych posług, od najdawniejszych czasów sprawowanych w Kościele, pierwsze miejsce, jak świadczy Tradycja, zajmuje posługa tych, którzy

⁴ Por. A. Mirales, *I Sacramento del servizio della comunione. Il sacramento dell'Ordine, Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento*, Casale Monferrato 1993, 908-909.

⁵ „Kapłaństwo urzędowe, czyli hierarchiczne, biskupów i prezbiterów oraz kapłaństwo wspólne wszystkich wiernych, chociaż «jedno i drugie... we właściwy sobie sposób uczestniczy w jednym kapłaństwie Chrystusowym», różni się jednak co do istoty, będąc sobie «wzajemnie przyporządkowane». W jakim sensie? Podczas gdy kapłaństwo wspólne wiernych urzeczywistnia się przez rozwój łaski chrztu, przez życie wiarą, nadzieją i miłością, przez życie według Ducha, to kapłaństwo urzędowe służy kapłaństwu wspólnemu. Przyczynia się ono do rozwoju łaski chrztu wszystkich chrześcijan. Jest ono jednym ze środków, przez które Chrystus nieustannie buduje i prowadzi swój Kościół. Dlatego przekazuje się je przez osobny sakrament, a mianowicie sakrament święceń” (KKK 1547).

⁶ LG 10.20.

ustanowieni biskupami, dzięki sukcesji sięgającej początków, rozporządzają latoroślami wyrosłymi z nasienia apostołskiego” (KKK 1555). Pełny udział w kapłaństwie Chrystusa mają wszyscy, którzy otrzymali w sakramencie święceń posługę biskupa. Katechizm podaje naukę Soboru Watykańskiego II, który „uczy, że przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu święceń, która zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w wypowiedziach świętych Ojców nazywana jest najwyższym kapłaństwem bądź pełnią świętego posługiwania” (KKK 1557). Potwierdza zatem, iż biskupstwo to odrębny i najwyższy stopień sakramentu święceń, choć nadal w stosunku do tego stopnia używa terminu „konsekracja”, a nie „święcenia”. Sakra biskupia wraz z urzędową funkcją uświęcania przynosi również funkcję nauczania i rządzenia. „Przez włożenie rąk i przez słowa konsekracji udzielana jest łaska Ducha Świętego i wyciskane święte znamię, tak że biskupi w sposób szczególny i dostrzegalny przejmują rolę samego Chrystusa, Mistra, Pasterza i Kapłana, i w Jego osobie (in Eius persona) działają” (KKK 1558). Tak więc święcenia biskupie wraz z urzędową funkcją uświęcania nadają również funkcję nauczania i rządzenia. Funkcje te jednak z natury swojej mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej wspólnotcie (communio) z Głową Kościoła i z jego członkami⁷.

Kolejny stopień święceń to prezbiterat. Czyni tych, którzy go przyjęli, współpracownikami biskupów, a ściślej ujmując biskupa diecezjalnego, do którego

diecezji poprzez akt inkardynacji przynależą. Katechizm ukazuje genezę i źródło posługi święceń w stopniu prezbiteratu w kapłaństwie Chrystusa: „Chrystus, którego Ojciec uświęcił i posłał na świat uczestnikami swego uświęcenia i posłannictwa uczynił za pośrednictwem swoich Apostołów, ich następców, to znaczy biskupów; oni zaś w sposób prawomocny przekazali zadania swego urzędu w różnym stopniu różnym jednostkom w Kościele. Obowiązek posługi biskupiej został zlecony w stopniu podporządkowanym prezbiterom, aby ustanowieni w stanie kapłaństwa, byli współpracownikami stanu biskupiego, w celu należytego wypełniania powierzonego przez Chrystusa apostołskiego posłannictwa” (KKK 1562). Prezbiterat ukazany jest w relacji do posługi święceń w stopniu biskupstwa⁸, jednak jest uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa. Jest posługą kapłańską wynikającą z posługi Apostołów i ich następców, ustanowioną w celu wspomaganie ich w głoszeniu Ewangelii⁹. Prezbiterzy, choć nie posiadają władzy kapłańskiej w pełnym zakresie, gdyż są w jej wykonywaniu zależni od biskupów, to jednak związani są z nimi godnością kapłańską.

Trzecim stopniem wynikającym z sakramentu święceń jest diakonat¹⁰. Katechizm Kościoła Katolickiego potwierdził nowe spojrzenie i wprost odkrycie głębi święceń diakonatu Soboru Watykańskiego II. Istotne jest stwierdzenie, że „na niższym szczeblu hierarchii stoją diakoni, na których nakłada się ręce ‘nie dla kapłaństwa lecz dla posługi’¹¹. Przy święceniach diakonatu tylko biskup

⁷ LG 21.2.

⁸ „Urząd prezbiterów jest związany z biskupstwem, uczestniczy we władzy, mocą, której sam Chrystus Ciało swoje buduje, uświęca i rządzi. Dlatego też kapłaństwo prezbiterów zakłada wprawdzie sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia, zostaje jednak udzielone przez ten specjalny sakrament, mocą którego prezbiterzy dzięki namaszczeniu Ducha Świętego zostają naznaczeni szczególnym znamię i tak upodobią się do Chrystusa Kapłana, aby mogli działać w zastępstwie Chrystusa – Głowy” (KKK 1563).

⁹ Por. A. George, *Kapłaństwo*, w: *Słownik Teologii Biblijnej*, Poznań 1990, 369-370.

¹⁰ Por. R. Selejda, *Zarys historyczny diakonatu stałego*, Częstochowa, 1998; tenże, *Diakoniat stały w świetle Biblii i historii Kościoła*, Częstochowa 2002.

¹¹ Por. LG 10; 28; SC 33; ChD 11; PO 2; 6.

¹² Por. B. Nadolski, *Słowo Boże i sakramenty w Katechizmie Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*,

wkłada ręce na święconego. Oznacza to, że diakon jest specjalnie związany z biskupem w zadaniach swojej diakonii" (KKK 1569). Ujęcie diakonatu jako święceń 'dla posługi', a nie 'dla kapłaństwa' wynika z koncepcji sakramentu święceń kapłańskich jako sakramentu posługi¹². Katechizm wymienia pewne istotne posługi, które mogą spełniać diakoni. Do diakonów należy między innymi asystowanie biskupowi i prezbiterom przy celebracji Boskich misterii, szczególnie Eucharystii, jej udzielanie, asystowanie przy zawieraniu małżeństwa i błogosławienie go, głoszenie Ewangelii i przepowiadanie, prowadzenie pogrzebu i poświęcenie się różnym posługom miłości" (KKK 1570).

3. Sakramentalna natura posługi

Sakrament święceń w sposób szczególny ma charakter posługi. Źródłem tej posługi w Kościele jest sam Chrystus. „On ją ustanowił, wyposażył we władzę oraz wyznaczył posłanie, ukierunkowanie i cel" (KKK 874). Wynika ona z natury sakramentalnej Kościoła, gdyż wszystkie sakramenty służą Ludowi Bożemu. Posługa będąca konsekwencją przyjęcia sakramentu święceń w sposób najpełniejszy wyraża się w sprawowaniu pozostałych sakramentów. „Sakramenty będące mocami, które wychodzą z zawsze żywego i ożywającego Ciała Chrystusa oraz z działaniami Ducha Świętego urzeczywistnianymi w Jego Ciele, którym jest Kościół, są arcydziełami Bożymi w nowym i wiecznym Przymierzu" (KKK 1116). Sakramentalna natura sakramentu święceń wyraża się poprzez służebny, kolegialny i osobowy wymiar tego znaku zbawczego.

„Z naturą sakramentalną posługi kościelnej jest wewnętrznie związany jej charakter służebny (KKK 876). Całość tekstu numeru 876 podkreśla naturę sakramentalną święceń poprzez potrójne ujęcie wzmocnione nowotestamentowym pojęciem „sługi”: „słudzy Chrystusa" (Rz 1,1), „postać sługi" (Flp 2,7) i „słudzy wszystkich" (1Kor 9,19). Język służby typowy dla Pawła wyraża apostoła jako bezinteresowną misję dla Ewangelii. Charakter służebny wyraża się również w sformułowaniu „służba dla". Kapłaństwo skierowane jest ku Chrystusowi i ku ludziom, jest dla ludzi i dla wspólnoty Kościoła.¹³

Katechizm Kościoła Katolickiego odwołuje się do działań Jezusa podczas jego ziemskiego życia. Wszystkie działania Chrystusa były służbą dla człowieka (por. KKK 1551). Szczegółem służby Jezusa była Jego zbawcza męka, Misterium Paschalne, które stanowią źródło sakramentów¹⁴. Tym samym i sakrament święceń, czerpiąc swoją skuteczność z posługi Krzyża musi w Kościele realizować swoją posługę wobec Ludu Bożego, które wyraża się przede wszystkim w posłudze liturgicznej i sakramentalnej. „Posługa święceń, czyli kapłaństwo urzędowe służy kapłaństwu chrzcielnemu. Zapewnia ona, że w sakramentach działa Chrystus przez Ducha Świętego dla Kościoła. Zbawcze posłanie powierzone przez Ojca Jego Synowi wcielonemu zostaje zlecone Apostołom, a przez nich ich następcom. Otrzymują oni Ducha Jezusa, by działać w Jego imieniu i w Jego osobie (in persona Christi). W ten sposób szafarz wyświęcony stanowi więź sakramentalną, która łączy czynność liturgiczną z tym, co powiedzieli i uczynili Apostołowie, a przez nich z tym, co powiedział

Lublin 1995, 161.

¹³ Por. S. Pié-Ninot, *I fedeli: gerarchia, laici, vita consacrata*, w: *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento*, Casale Monferrato 1993, 776.

¹⁴ Por. B. Nadolski, *Nowe spojrzenie na sakramenty w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, „Więź" 1 (1995), 114-115.

¹⁵ Por. S. Pié-Ninot, *I fedeli: gerarchia, laici, vita consacrata*, w: *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento*, Casale Monferrato 1993, 777.

i uczynił Chrystus – źródło i fundament sakramentu” (KKK 1120). Dzięki kapłaństwu służebnemu Kościół uświadamia sobie w wierze, że nie powstał sam z siebie, lecz jest dziełem łaski Chrystusa w Duchu Świętym.

„Do natury sakramentalnej posługi kościelnej należy także jej charakter kolegialny” (KKK 877). Sobór Watykański II w swoim nauczaniu o kolegialnym wymiarze posługi wynikającej z sakramentu święceń rozpatruje ją w zakresie Kolegium Biskupów i relacji jego oraz poszczególnych biskupów z Następcą Świętego Piotra. Katechizm przejmuje całą naukę soborową na ten temat i wiernie ją przedstawia. „Członkiem Kolegium Biskupiego zostaje się na mocy sakramentalnej konsekracji i hierarchicznej wspólnoty z głową Kolegium oraz jego członkami. Charakter i kolegialna natura stanu biskupiego wyraża się między innymi w starożytnej praktyce Kościoła polegającej na tym, że w konsekracji nowego biskupa uczestniczy większa liczba biskupów” (KKK 1559).

Ale Katechizm Kościoła Katolickiego kolegialność w pewien sposób rozszerza poprzez włączenie w nią również prezbiterów pełniących posługę w ramach prezbiterium Kościoła lokalnego pozostającego pod zwierzchnictwem swojego biskupa. „Dlatego każdy biskup pełni swoją posługę w ramach Kolegium Biskupiego, w Komunii z Biskupem Rzymu – następcą świętego Piotra i Głową Kolegium; prezbiterzy zaś pełnią swoją posługę w ramach prezbiterium diecezji pod kierunkiem swojego biskupa” (KKK 877). Kolegialny charakter stopnia prezbiteratu Katechizm w dalszej części ukazuje jako właściwą temu stopniowi misję realizowaną w łączności z biskupem diecezjalnym. „Prezbiterzy są zjednoczeni z biskupami w godności kapłańskiej, a równocześnie zależą

od nich w wykonywaniu swoich funkcji duszpasterskich; są powołani, by być roztropnymi współpracownikami biskupów. Tworzą oni wokół swojego biskupa prezbiterium, które wraz z nim jest odpowiedzialne za Kościół partykularny. Otrzymują od biskupa misję kierowania wspólnotą parafialną lub określoną funkcję kościelną” (KKK 1595).

Katechizm Kościoła Katolickiego nie traktuje o kolegialnym wymiarze posługi diakonów, gdyż ich posługa jest wykonywana pod całkowitym zwierzchnictwem biskupów: „Diakoni są wyswięceni dla zadań posługi w Kościele. Nie otrzymują oni kapłaństwa posługi, ale święcenia diakonatu dają im prawo do ważnych funkcji w posłudze słowa, w kulcie Bożym, w zadaniach duszpasterskich i charytatywnych, które mają pełnić pod pasterskim zwierzchnictwem swojego biskupa” (KKK 1596).

Trzecim przymiotem, obok służebności i kolegialności, realizowanym przez uczestników sakramentu kapłaństwa jest osobowy charakter tej posługi. „Do natury sakramentalnej posługi kościelnej należy wreszcie jej charakter osobowy. Chociaż pełniący posługę Chrystusa działają we wspólnocie, to zawsze działają także w sposób osobowy. Każdy zostaje powołany jako osoba: ‘Ty pójdz za Mną’ (J 21,22), by być we wspólnym posłaniu osobowym świadkiem, ponosząc osobistą odpowiedzialność przed Tym, który posyła, działając ‘w Jego osobie’ i dla osób: ‘Ja ciebie chrzczę w imię Ojca...’, ‘Ja odpuszczam tobie grzechy...’” (KKK 879). Należy zauważyć zacytowanie przez Katechizm wyrażenia nowotestamentowe ‘Ty pójdz za Mną’. Ta unikalna formuła występująca jedynie w ustach Jezusa wyraża dwa aspekty: osobistą bliskość z Nim i głoszenie Ewangelii. Osobisty wymiar posługi uczestnika sakra-

¹⁶ Jednakże Katechizm podkreśla, że „Moc Ducha Świętego nie gwarantuje w taki sposób wszystkich czynów pełniących posługę święceń. Podczas gdy gwarancja ta jest dana w aktach sakra-

mentu święceń musi być związany z jego osobistą relacją z Chrystusem oraz misją: biskupa, prezbitera i diakona¹⁵. Czytamy w Katechizmie, iż biskupi „w Jego osobie (in Eius persona) działają” (KKK 1558), prezbyterzy „działając w zastępstwie (in persona) Chrystusa” (KKK 1566). Posługa zaś diakonów „upodabnia ich ona do Chrystusa” (KKK 1570). Każdy wyświęcony, w zależności od stopnia, w którym uczestniczy, posiada właściwe temu stopniowi uprawnienia, jak i płynącą z nich odpowiedzialność.

Osobowy wymiar kapłaństwa posługi jest również dopełnieniem działania *ex opere operato*, która gwarantuje skuteczność posługi sakramentalnej Kościoła. „Ponieważ przez pełniącego posługę święceń działa i zbawia sam Chrystus, niegodność kapłana nie jest przeszkodą dla działania Chrystusa” (KKK 1584). Jednak należy wymagać, aby szafarze sakramentów charakteryzowali się świętością¹⁶ i wiarą (por. KKK 1123). Potrzeba świętości kapłanów wynika z podstawowego faktu, że działają w imieniu Chrystusa i są pośrednikami między ludem, a Bogiem. Wiara zaś uczestników sakramentu święceń jest ich osobową relacją z Bogiem oraz osobowym uczestnictwem w zbawczej misji Chrystusa – Najwyższego Kapłana. Należy zauważyć, że osobowy wymiar posługi kapłaństwa święceń podkreśla też autonomię szafarza, którego Bóg obdarza zaufaniem i mocą, by korzystając z tych darów, budował wspólnotę Boga z ludźmi.

4. Potrójna funkcja kapłaństwa służebnego

Posługa święceń jest kontynuacją w Kościele potrójnej misji Chrystusa: prorockiej, kapłańskiej i królewskiej.

Nowością Katechizmu jest stwierdzenie, że wszystkim trzem stopniom święceń kapłańskich przysługuje potrójna władza: „Pełniący urząd święceń wykonują swoją posługę wobec Ludu Bożego przez nauczanie (*munus docenti*), kult Boży (*munus liturgicum*) i rządy pasterskie (*munus regendi*)” (KKK 1592).

Tę prawdę o potrójnej misji Chrystusa realizowanej w Kościele poprzez kapłaństwo święceń Katechizm Kościoła Katolickiego ujmuje jako posługę nauczania, kult Boży i rządy pasterskie (por. KKK 1592).

Misja nauczania, zwana też misją prorocką albo profetyczną, jest zadaniem całego Kościoła. Uczestnicy sakramentu święceń pełnią posługę nauczania w Kościele w innej naturze niż ta, która wynika z kapłaństwa uczestników chrztu i bierzmowania. „Biskupi razem z prezbyterami, swymi współpracownikami, mają przede wszystkim obowiązek głoszenia Ewangelii Bożej, zgodnie z poleceniem Pana. Są oni zwiastunami wiary prowadzącymi nowych uczniów do Chrystusa i autentycznymi czyli upoważnionymi przez Chrystusa, nauczycielami” (KKK 888). Katechizm, określając w ten sposób sprawowanie posługi nauczania, odwołuje się do magisterium Soboru Watykańskiego II. Zakres posługi nauczania wyznaczony jest poprzez stopień święceń i zarezerwowany został dla biskupów oraz prezbyterów. Oba kolegia mają właściwe sobie formy nauczania. Jednakże przepowiadanie prezbyterów, choć leży w naturze sakramentu święceń, zależy od biskupa diecezjalnego. Z oficjalnym nauczaniem biskupów, czyli Magisterium Kościoła, związane blisko jest nauczanie duszpasterskie i wychowawcze sprawowane z wyraźnego mandatu hierarchii przez prezbyterów na

mentalnych, tak że nawet grzeszność pełniącego posługę święceń nie może stanowić przeszkody dla owocu łaski” (KKK 1550).

¹⁷ Por. W. Łydka, *Nauczanie Kościoła*, w: *Słownik teologiczny*, t. I, A-N, Katowice 1985, s. 354-355.

¹⁸ Por. B. Nadolski, *Słowo Boże i sakramenty...*, 161-162.

¹⁹ Por. Sobór Trydencki DS. 1767; Sobór Watykański II, LG. 21; 28/29.

misjach, duszpasterstwie i katechizacji¹⁷. Katechizm wymienia również diakonów jako podmioty uczestniczące w misji nauczania poprzez „głoszenie Ewangelii i przepowiadanie” (KKK 1570), gdyż „święcenia dają im prawo do ważnych funkcji w posłudze słowa” (KKK 1596).

Najbardziej wyróżniającą misją kapłaństwa święceń jest misja uświęcenia. W ujęciu Katechizmu Kościoła Katolickiego nawiązuje ona do koncepcji liturgii utrwalonej w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. W najwyższym stopniu realizuje się ona poprzez kult sakramentalny, którego źródłem i szczytem jest Eucharystia, jest uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa, Najwyższego Pasterza, który jest głównym szafarzem. W pełnieniu misji uświęcenia dokonywanej przez uczestników sakramentu święceń: biskupów i prezbiterów uobecnia się zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa, a kult sprawowany w Jego imieniu i Jego mocą tworzy Kościół. „Biskup i prezbiterzy uświęcają Kościół przez swoją modlitwę i pracę, przez posługę słowa i sakramentów. Uświęcają go swoim przykładem, ‘nie jak ci, którzy ciemieją gminy, ale jako żywe przykłady dla stada’ (1P 5,3). W ten sposób mogą razem z powierzoną sobie troską osiągnąć życie wieczne” (KKK 893).

Sobór, a za nim Katechizm, z pewną rezerwą przedstawia spełnienie misji uświęcenia przez diakonów, którzy choć w niej uczestniczą z racji przyjętego sakramentu święceń, są przeznaczeni do innego rodzaju posługi we wspólnocie Ludu Bożego. Katechizm mówi co prawda o uczestnictwie „w kulcie Bożym” (KKK 1596), a konkretnie wylicza asystowanie przy zawieraniu małżeństw i udzielaniu błogosławieństwa, czy prowadzeniu pogrzebu, to jednak ta ich posługa jest jakościowo różna.

Trzecią misją, w której uczestniczą ci, którzy przyjęli sakrament święceń, jest misja rządzenia. „Sakrament święceń przekazuje świętą władzę, która jest jedynie władzą Chrystusa. Wykonywanie tej władzy powinno więc stosować się do wzoru Chrystusa, który z miłości

uczynił się ostatnim i stał się sługą wszystkich. ‘Słusznie więc nazwał Pan opiekę nad owieczkami dowodem miłości względem Niego’” (KKK 1551). Misja rządzenia łączy się w ujęciu Katechizmu Kościoła Katolickiego z problemem sukcesji apostoelskiej i jako własna zarezerwowana jest dla posiadających stopień biskupstwa. Chodzi tu o władzę w Kościele powszechnym oraz w Kościele lokalnym.

Misję rządzenia Katechizm określa w następujący sposób: „Biskupi kierują powierzonymi sobie poszczególnymi Kościołami jako zastępcy i legaci Chrystusa radami, zachętami i przykładami, ale także mocą swego autorytetu i władzy świętej, którą powinni jednak sprawować w sposób budujący, w duchu służby, który jest duchem ich Mistrza” (KKK 894). Określiwszy biskupów jako podmiot sprawowania władzy w Kościele, dokument precyzuje naturę i sposób wykonywania tej władzy. „Ta władza, którą w imieniu Chrystusa osobiście sprawują jest własna, zwyczajna i bezpośrednia, choć jej wykonywanie kierowane jest w ostatecznej instancji przez najwyższą władzę Kościoła. Nie można jednak uważać biskupów za zastępców papieża, którego zwyczajna i bezpośrednia władza nad całym Kościołem nie przekreśla władzy biskupów, ale ją potwierdza i jej broni. Władza ta powinna być wykonywana w jedności z całym Kościołem pod przewodnictwem papieża” (KKK 895). Katechizm ukazuje duszpasterski wymiar spełnienia misji rządzenia przez biskupów, pomija przy tym jurysdykcyjny wymiar sprawowania władzy przez biskupa w diecezji, której są pasterzami. Ten wymiar administracyjny praktyki sprawowania władzy w diecezji przy pomocy kurii diecezjalnej oraz innych organów doradczych i administracyjnych, pominięty w dokumencie, jest ogromnie ważny dla życia Kościoła lokalnego.

Katechizm Kościoła Katolickiego nie uwzględnia też w misji rządzenia prezbiterów, którzy, choć pełnią istotną rolę jako współpracownicy biskupów, nie posiadają jednak własnej, zwyczajnej i

bezpośredniej władzy rządzenia, a tylko sprawują pewne, określone prawem kościelnym, działania z mandatu biskupa, który określa zakres tej posługi.

5. Skutki sakramentu święceń

Sakrament święceń przynosi liczne skutki duchowe i owoce zarówno przyjmującym go jak i wspólnotie. Katechizm Kościoła Katolickiego wyraźnie eksponuje i komentuje dwa dary dla tych, którzy je przyjęli. Są nimi: niezatarty charakter duchowy oraz łaski Ducha Świętego.

Nie wymieniając stopnia posługi święconych, Katechizm ukazuje specjalny charakter sakramentalny w następujący sposób: „Jak w przypadku chrztu i bierzmowania, to uczestnictwo w funkcji Chrystusa jest udzielane raz na zawsze. Sakrament święceń wyciska również niezatarty charakter duchowy i nie może być powtarzany, ani udzielany na pewien czas” (KKK 1582).

Sakrament święceń powoduje pewnego rodzaju ‘oddzielenie’ jego uczestników od spraw i społeczności świeckiej i wyeksponowanie ich religijnego posłannictwa. „Święcenia uzdalniają go, by mógł działać jako przedstawiciel Chrystusa, Głowy Kościoła, w Jego potrojnej funkcji kapłana, proroka i króla” (KKK 1581).

Przyjęte święcenia, chociaż „znaczą” kandydata „niezatartym charakterem duchowym”, pojmowane są dynamicznie tzn. „uzdalniają, by mógł działać jako przedstawiciel Chrystusa” (KKK 1581) i zobowiązują do pogłębienia jakościowego tego udziału w kapłaństwie Jezusa Chrystusa¹⁸. „To upodobnienie do Chrystusa i Kościoła, urzeczywistniane przez Ducha Świętego, jest nieusuwalne; pozo-

staje ono w chrześcijaństwie na zawsze jako pozytywna dyspozycja do przyjęcia łaski, jako obietnica i zapewnienie opieki Bożej oraz powołanie do kultu Bożego i służby Kościołowi” (KKK 1121).

Katechizm przywołuje w przypisie wcześniejszą naukę Soboru Trydenckiego oraz Soboru Watykańskiego II¹⁹. „Kto został wyświęcony w sposób ważny, może oczywiście z ważnych powodów zostać zwolniony z obowiązków i funkcji związanych ze święceniami lub otrzymać zakaz ich wykonywania, nie może jednak stać się człowiekiem świeckim w ścisłym sensie, ponieważ charakter wyciśnięty przez święcenia jest nieusuwalny. Powołanie i posłanie otrzymane w dniu święceń naznaczyły go na zawsze” (KKK 1583). Charakter święceń ukazuje, że kapłaństwo służebne jest z natury ontologiczne i nie opiera się na jakimś delegowaniu jurydycznym²⁰. Katechizm potwierdza, że nic nie pozbawia uczestnika święceń należnego mu charakteru sakramentalnego. Mówiąc o zwolnieniu, bądź zabronieniu wykonywania obowiązków i funkcji związanych ze święceniami, przywołuje w przypisie odpowiednie normy z Kodeksu Prawa Kanonicznego²¹, choć w tym punkcie Katechizm wyraźnie przybiera charakter duszpasterski.

„Sakrament święceń przyjmującego go upodabnia do Chrystusa dzięki specjalnej łasce Ducha Świętego” (KKK 1581). Ta specjalna łaska Ducha Świętego jest kolejnym darem, którym zostają obdarzeni przez Ojca i Jego Syna Jezusa Chrystusa uczestnicy sakramentu święceń. Określając istotę obrzędu sakramentu święceń dla wszystkich trzech stopni, Katechizm mówi o włożeniu rąk przez biskupa na głowę wyświęconego, jak również o specjalnej modlitwie konse-

²⁰ Por. A. Miralles, *I Sacramento del servizio della comunione. Il sacramento dell'Ordine*, w: *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento*, Casale Monferrato 1993, 919.

²¹ Por. KPK kanony: 290-293; 1336, § 1, § 3, §5; 1338 § 2.

²² Ten opis łaski Ducha Świętego, którym zostaje obdarzony uczestnik święceń biskupich, odwołuje się do dekretu o posłudze biskupów Soboru Watykańskiego II. Por. ChD, 13; 16.

²³ Por. K. Kupiec, *Euchologion*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, 1284.

kracyjnej, „będącej prośbą do Boga o wy-lanie Ducha Świętego i udzielenie Jego darów dostosowanych do posługi, do której kandydat jest wyswięcony” (KKK 1573). Zatem łaska Ducha Świętego zostaje związana z posługą kapłaństwa święceń. Według Katechizmu każdy stopień święceń otrzymuje specjalną dla niego łaskę sakramentalną.

Łaskę daru Ducha Świętego właściwą posłudze kapłańskiej biskupa Katechizm precyzuje: „Dla biskupa jest to przede wszystkim łaska mocy („Duch, który czyni zwierzchników”: Modlitwa przy konsekracji biskupa w obrządku łacińskim): łaska prowadzenia i bronięcia z mocą i roztropnością Kościoła, jak ojciec i pasterz, z miłością bezinteresowną do wszystkich, ale szczególnie do ubogich, chorych i potrzebujących. Łaska ta pobudza biskupa do głoszenia wszystkim Ewangelii, do tego, by był wzorem dla swojej trzody, by wyprzedzał ją na drodze uświęcenia, utożsamiając się w Eucharystii z Chrystusem, Kapłanem i Ofiarą, nie bojąc się oddać swego życia za owce” (KKK 1586)²².

Katechizm omawia łaskę Ducha Świętego właściwą prezbiteratowi przez

przywołanie modlitwy święceń prezbiteratu, zaczerpniętej z tradycji Kościoła starożytnego. Modlitwa obrzędu święceń kapłańskich w stopniu prezbiteratu pochodzi z Euchologionu, prawosławnej – a więc z tradycji bizantyjskiej – księgi liturgicznej przeznaczonej dla kapłanów i diakonów, zawierającej porządek sakramentów i poświęceń będący odpowiednikiem katolickiego obrzędu święceń²³. Przywołanie tradycji wschodniej, choć jest akcentem ekumenicznym obecnym często w Katechizmie, niezależnie od obrządku wylicza akty posługi kapłańskiej związanej w sposób bardziej szczególny z łaską Ducha Świętego.

Również najniższe stopniem święcenia diakonatu, niosą jego uczestnikom dar Ducha Świętego związany z tym stopniem kapłańskiej posługi. Katechizm potwierdza łaski i dary towarzyszące temu sakramentowi, jednak nie wyszczególnia tych darów jak przy innych stopniach. Naucza w tym zakresie jedynie: „Diakoni, ‘umocnieni... łaską sakramentalną, w posłudze liturgii, słowa i miłości, służą Ludowi Bożemu w łączności z biskupem i jego kapłanami’”(KKK 1588). W określeniu łaski Ducha Świętego właściwej

Ks. dr Zbigniew Gaczyński – Instytut Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Radomiu.

²⁴ Por. LG 29.